Vastaanottaja: Eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunta LiV@eduskunta.fi

Asia: HE 154/2022 vp

Paikallisliikenneliiton lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2023

Suomen Paikallisliitto ry kiittää mahdollisuudesta tulla kuulluksi.

Suomalaisista 70 % asuu kaupunkiseuduilla. Ministeriöiden tuoreessa yhteisessä tulevaisuuskatsauksessa todetaan, että valtion ja kaupunkiseutujen välinen kumppanuus on tärkeää, koska suurimmilla kaupunkiseuduilla ratkaistaan monia kestävän liikenteen ja valtakunnallisen liikennejärjestelmän kannalta olennaisia kysymyksiä. (1)

Joukkoliikenteen kehittäminen ja siihen lisättävä valtionrahoitus sisältyvät niihin moniin toimiin, joilla kotimaiset liikenteen päästövähennykset on tarkoitus saavuttaa.

Paikallisliikenneliitto arvioi talousarvion 2023 suurten kaupunkien joukkoliikennerahoituksen vähentyneen -2,5 miljoonaa euroa ja keskisuurten -0,5 miljoonaa euroa aiempaa fossiilittoman liikenteen tiekartan rahoitusta.

Paikallisliikenneliiton mielestä kehityksen tulisi olla määrärahoja lisäävä. Kustannusten noustessa voimakkaasti rahoituksella saa yhä vähemmän. Toivomme valtion seuraavan joukkoliikenteen tilannetta ja varautuvan joukkoliikennettä kustannuspaineissa elvyttäviin toimiin myös 2023.

Näkymä valtion pitkäjänteisten suunnitelmien toteutumisesta on epävarma.

Valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman joukkoliikenteen kohdistuvat määrärahakorotukset ajoittuivat vuoden 2024 jälkeiseen aikaan. Suunnitelmaan on kirjattu, että valtio varautuu pääosin vuosina 2021-2024 joukkoliikenteen elvyttävään tukemiseen. Suunnitelman mukaan tukitoimet rahoitetaan nykyisen julkisen talouden suunnitelman ylityksenä.

Satsaukset kestävään liikennejärjestelmään konkretisoituvat MAL-sopimuksissa, valtion väyläverkon investointiohjelmassa ja valtion talousarviossa. Valtion tulisi huolehtia osallistumisestaan yhteisrahoitteisiin hankkeisiin riittävällä rahoituskehyksellä ja kustannusjaon periaatteet tulee sopia yhteistyössä kaupunkien kanssa. Kaupunkien kasvu edistää myös valtion hyötyjä.

Valtion talousarviossa kehittämisvaroilla palveluille ja talousarvion sisältämillä avustuksilla kaupunkijoukkoliikennehankkeille osoitetaan valtion tahtotila, suunta ja tuki joukkoliikenteelle. Kestävää ja aktiivista elämäntapaa tuetaan myös kävelylle ja pyöräilylle osoitetulla rahoituksella.

Tilannekatsaus

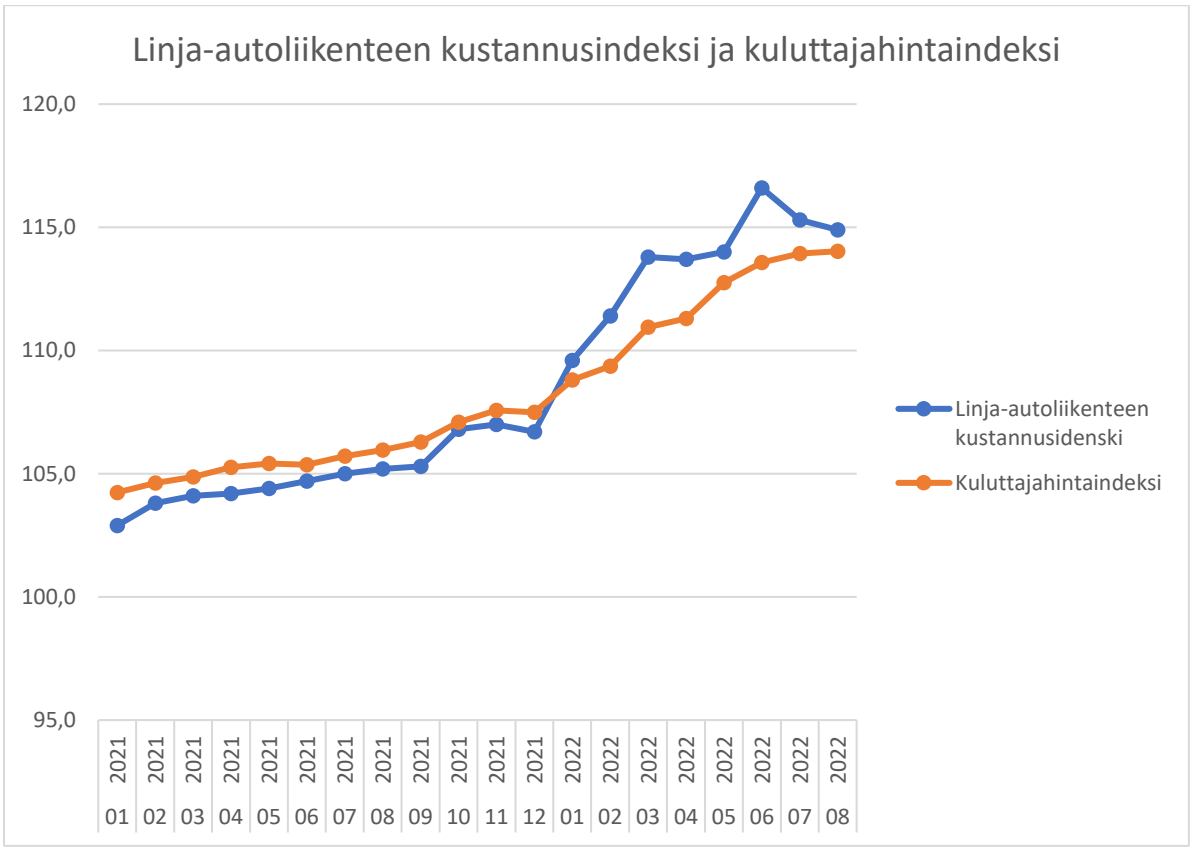
Korona ja koronarajoitukset ensin romahduttivat liikkumisen ja palvelukysynnän. Tämänhetkinen kysyntätilanne kaupunkiseuduilla on kuitenkin myönteisesti kehittynyt ja toiveikas. Kesään mennessä monella suomalaisella kaupunkiseudulla palattiin jo 2019 matkustuslukuihin.

Tampereella, kiitos järjestelmäkehityksen, on kesällä oltu jo 15 % plussalla ja syksykin alkanut vähän yli 2019 lukujen. Toisaalta koronasta toipuminen on kokonaisuutena hidasta ja näkyy eniten HSL-alueella, missä etätyöntekijöiden osuus on suurin. Yleisesti ottaen toimivaltaiset viranomaiset ovat tehneet 2023 talousarvioita lipputuloista vuotta 2019 pienemmillä arvioilla. Uutta normaalia opetellaan, ja tilanne on universaali kautta maailman. Toimialalla jaetaan tietoa ja opitaan toisilta sekä kansallisesti että kansainvälisesti.

1 Ministeriöiden tulevaisuuskatsaus 2022 Yhteiskunnan tila ja päätöksiä vaativat kysymykset, VALTIONEUVOSTON JULKAISUJA 2022:58

Vaikeita asioita ovat kustannustason nousu, kumuloitunut vaje lipputuloista ja paikoin jopa lakisääteisten palvelujen toteutusta heikentävä kuljettajapula. Linja-autoliikenteen kustannusindeksiin sidotun tuotannon kustannusnousu on ollut merkittävää viimeisen vuoden aikana, yli 10 %. Osalla suomalaisista joukkoliikennepaikkakunnista lipunhintoihin ei ole kuitenkaan tehty kahdeksaan vuoteen hinnankorotuksia.

Joukkoliikenteen järjestämisessä tavoitellaan paluuta myönteiseen kehityskierteeseen, jolloin palvelutasoa ei haluta karsia, mutta kustannuksia on katettava esimerkiksi maltillisella lipun hinnan nostamisella.

Kuva 1. Linja-autoliikenteen kustannusindeksikehitys ja kuluttajahintaindeksikehitys 2021-08/2022

Taulukko 1. Esimerkkejä kaupunkien lipunhintakehityksestä, aikuisten verolliset lipunhinnat

		2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Tampere	Kertalippu	2,60	3,00	3,00	3,00	3,50	3,50	3,50	3,50
Tampere	Kausilippu	48,00	49	49,90	51,00	53	55,00	56,00	56,00
Jyväskylä	Kertalippu	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00
Jyväskylä	Kausilippu	60,00	60,00	60,00	60,00	54,00	54,00	54,00	54,00
Oulu	Kertalippu	3,30	3,30	3,30	3,30	3,30	3,30	3,30	3,30
Oulu	Kausilippu	52,50	52,50	52,50	52,50	52,50	52,50	52,50	52,50
Turku	Kertalippu	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00
Turku	Kausilippu	52,00	52,00	52,00	52,00	52,00	55,00	55,00	55,00

Samalla on menossa monia hyviä kehityshankkeita, vyöhykeuudistusta, uusia maksutapoja, yksinkertaistusta ja näihin liittyviä hinnanmuutoksia. Järjestelmäkehityksen ja suunnitteluvalmiuden osalta ollaan hyvässä tilanteessa. Valtion kehittämismäärärahat ovat olleet tärkeitä ja vauhdittaneet muun muassa digitalisaatiokehitystä.

Kaupunkiliikennekaluston muutos puhtaaksi tai vähäpäästöiseksi on käynnissä liikennealan etujoukoissa. Joukkoliikenteen kilpailutettu markkina toimii ja on sopimusliikennetarjousten määrän perusteella liikennöitsijöille houkutteleva.

Joukkoliikenne kestää aikaa ja on nimenomaan palveluna ajan hermoilla; se on kestävää, turvallista, vastuullista, kohtuuhintaista, kaikille sekä mahdollistamassa vireää elinkeinotoimintaa ja ihmisten arkea. Nämä pätevät tulevaisuudessakin riippumatta teknologisesta kehityksestä ja liiketoimintamalleista.

Määräaikaisesta arvonlisäveroalennuksesta tammi-huhtikuussa 2023 on vaikea taloudellinen tilanne huomioon ottaen asiakkaalle hyötyä joko alkuvuodesta ennallaan pysyvinä asiakashintoina tai alennettuina asiakashintoina. Lakiesityksen huono puoli on sen lyhyt kesto ja lyhyt valmistautumisaika.

Paikallisliikenneliiton ehdotuksia valtion liikennepolitiikkaan

.
Kestävyys- ja ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi tarvitaan monia voimakkaita toimia liikenteen päästövähennysten ja oikeudenmukaisen liikennejärjestelmän toteuttamiseksi.

Pysyvällä arvonlisäveron alennuksella voitaisiin edistää palvelujen kilpailukykyä suhteessa yksityisautoiluun. Arjen valinnat helpottuvat, kun vähäpäästöiset, kaikkien käytössä olevat, turvalliset ja energiatehokkaat liikkumisen valinnat erottuvat edullisimpina. On tärkeää pitkällä tähtäimellä saada täydet hyödyt joukkoliikenteestä vihreän siirtymän toteuttamisessa.

Paikallisliikenneliitto ehdottaa, että kolminkertaistetaan kaupunkiseutujen joukkoliikennetuet yhtenä osana oikeudenmukaista siirtymää kohti kestävämpää liikennejärjestelmää. Varataan lisärahaa noin 50 M€/vuosi tulevina vuosina. Lisäksi on tarpeen huolehtia suunnitelmien tunnistamasta elvyttävän tukemisen tarpeesta, sillä koronasta toipuminen vie aikaa ja energiahintojen nousu vaikeuttaa palvelutason ylläpitämistä.

On välttämätöntä uudistaa koko liikenteen verotus ja hinnoittelu ohjaamaan haluttuun tulevaisuuteen ja turvaamaan liikennejärjestelmän rahoitus. Sääntelyn tulee tukea kulkumuotomuutosta, päästövähennyksiä ja pienentää muita liikenteen haittoja ympäristölle, turvallisuudelle ja liikennejärjestelmän toimivuudelle.

Ehdotamme, että poistetaan muussa verotuksessa olevat rakenteet, jotka samaan aikaan toimivat tavoitteiden vastakkaisesti ja heikentävät liikenteen verotuksen päästöohjausta. Uudistetaan ja yksinkertaistetaan työmatkakuluvähennys kilometripohjaiseksi, työssäkäyntipäiviin perustuvaksi sekä kulkumuotoneutraaliksi.

Minna Soininen, toiminnanjohtaja, Paikallisliikenneliitto.

Paikallisliikenneliitto edustaa 15 toimivaltaista joukkoliikenneviranomaista, jotka järjestävät liikennepalveluja kaupungeissa ja kaupunkiseuduilla ja vastaavat yli 80 %:sta Suomen maajoukkoliikenteen matkoista. Jäseniämme ovat Helsingin seudun liikenne (HSL), Hämeenlinnan, Joensuun, Jyväskylän, Kuopion, Kouvolan, Lahden, Lappeenrannan, Oulun, Porin, Salon ja Raaseporin kaupungit, Meri-Lappi sekä Tampereen ja Turun joukkoliikenneyksiköt. Yhteistyöjäseniämme ovat kahdeksan ELY-keskusta, Pääkaupunkiseudun Junakalusto Oy ja TVV Lippu- ja maksujärjestelmä Oy.